

FRAGMENTA FAUNISTICA

Tom IX

Warszawa, 30 IX 1961

Nr 5

HENRYK SZELEGIEWICZ

Mszyce (*Homoptera*, *Aphidina*) okolic Bydgoszczy II¹

Тли (*Homoptera*, *Aphidina*) окрестностей Быдгощи II¹

Die Blattläuse (*Homoptera*, *Aphidina*) der Umgebung von Bydgoszcz II¹

Wykaz niniejszy omawia dalsze materiały mszyce zebrane przez autora w okolicach Bydgoszczy w latach 1957–1960. Dołączono doń również pewne wcześniej zebrane materiały, które ze względu na trudności w oznaczeniu nie mogły być włączone do pierwszego wykazu. Niektóre z gatunków były już wymieniane dla okolic Bydgoszczy z okazji wcześniejszych prac autora, dotyczących systematyki mszyce (8, 10). Opracowany materiał zawiera 44 gatunki, z których 20 nie było dotąd wymienianych z obszaru Polski. W ten sposób liczba poznanych z okolic Bydgoszczy gatunków mszyce wzrasta do 187 (po uwzględnieniu poprawek do pierwszego wykazu).

Po opublikowaniu pierwszego wykazu otrzymałem kilka odbitek nie znanych mi uprzednio prac z zakresu taksonomii mszyce oraz szereg cennych uwag od znakomitego badacza mszyc, dra D. HILLE RIS LAMBERSA. W związku z tym konieczne stało się poczynienie pewnych zmian w pierwszym wykazie. Zmiany te dotyczą głównie zagadnień nomenklatorycznych, a częściowo także interpretacji niektórych gatunków. Wykaz tych poprawek zamieszczony jest na końcu pracy.

Za oznaczenie i sprawdzenie części materiałów dziękuję serdecznie drowi D. HILLE RIS LAMBERSOWI (Bennekom, Holandia) oraz drowi H. L. G. STROYANOWI (Harpenden, Anglia).

WYKAZ SYSTEMATYCZNY GATUNKÓW²

Pineus pini (MACQ.)

Bydgoszcz-Jachcice, 15 VIII 1960, w lesie sosnowym na korze młodych gałązek *Pinus silvestris* L., głównie u nasady szpilek — dość liczne bezskrzydłe dzieworódki.

¹ Cf.: *Fragmenta Faunistica*, Warszawa, 8, 1958, pp. 65–95.

² Gatunki nowe dla fauny Polski oznaczono gwiazdką.

Gatunek eurosyberyjski, zawleczony wraz z rośliną żywicielską do Ameryki Północnej, Australii i Nowej Zelandii. Z Polski znany dotąd jedynie z okolic Warszawy (9).

Pineus pineoides (CHOL.)

Bydgoszcz, 15 VIII 1960, na cmentarzu katolickim na pniu *Picea excelsa* (LAM.) — nieliczne bezskrzydłe dzieworódki.

Mszyce znane z całej Europy. Z Polski notowane dotąd jedynie z Warszawy (9).

**Anoecia nemoralis* BÖRN.

Bydgoszcz-Jachcice, 21 VIII 1955, na korzeniach *Poa annua* L. — jedna bezskrzydła dzieworódka; tamże, 20 VIII 1956, na korzeniach *Poa annua* L. — dwie bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 8 VIII 1957, na korzeniach *Agrostis* sp. — dość liczne bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

Gatunek znany dotąd jedynie z Niemiec i Szwecji. Prawdopodobnie rozmieszczony w całej Europie lecz nie odróżniany od *A. corni* (F.) sensu BÖRN. Gatunek nowy dla fauny Polski.

Anoecia vagans KOCH, sensu BÖRN.

Bydgoszcz-Jachcice, 21 VIII 1956, na korzeniach *Hordeum murrinum* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 9 VIII 1957 na korzeniach *Elymus arenarius* L. i *Agropyron repens* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek pospolity w całej Europie. Z Polski podawany prawdopodobnie przez MORDWIŁKĘ i JUDENKĘ pod nazwą *A. corni* (F.). Różni się od tego gatunku niezmiernie krótkim owłosieniem ciała, budową czułków, rodzajem włosków grzbietowych oraz brakiem ciemnopigmentowanego sklerytu na środku odwłoka uskrzydłonych dzieworódek pokolenia wiosennego, tzw. migrantes.

Phloeomyzus passerinii (SIGN.)

Bydgoszcz, 15 VIII 1960, na korze pni *Populus italica* MNCH. rosnących wzdłuż ulicy Zygmunta Augusta — nieliczne bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek znany z Francji, Włoch, Niemiec i Węgier. Z Polski podawany jedynie z okolic Warszawy.

Thelaxes dryophila (SCHRK.)

Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 19 VIII 1959, na końcach młodych pędów *Quercus robur* L. — bardzo duża kolonia, składająca się wyłącznie z nimf i odwiedzana przez mrówki.

Gatunek rozsiedlony w Europie i Ameryce Północnej. W Polsce znany z Warszawy i okolic Puław.

Eriosoma ulmi (L.)

Bydgoszcz-Jacheice, 15 VIII 1960, puste wyrosła na *Ulmus montana* WITH. — bardzo liczne.

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony, znany z całej Europy, Azji Mniejszej, Bliskiego Wschodu, Azji Środkowej i Ameryki Północnej. Migruje z wiązu na korzenie porzeczki. U nas pospolity.

Pemphigus bursarius (L.)

Bydgoszcz, 15 VIII 1960, na cmentarzu katolickim puste wyrosła na ogonkach liściowych i korze młodych gałązek *Populus italica* MNCH — dość licznie.

Gatunek szeroko rozmieszczony, znany z Europy, Afryki Północnej, Azji Mniejszej i Bliskiego Wschodu. W Polsce miejscami dość pospolity.

Paraclonus cimiciformis HEYD.

Bydgoszcz-Jacheice, 12 VIII 1957, w lesie sosnowym na korzeniach *Festuca* sp., w gnieździe mrówki *Tetramorium caespitum* (L.) — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek rozsiedlony głównie w basenie Morza Śródziemnego, gdzie występuje jego żywiciel pierwotny *Pistacia terebinthus* L. Jako forma anholocykliczna występuje w całej zachodniej Palearktyce. U nas znany dotąd jedynie z Otwocka koło Warszawy.

Protolachnus agilis (KALT.)

Bydgoszcz-Jacheice, 9 VIII 1957, na igłach *Pinus silvestris* L. — jedna uskrzydłona i 3 bezskrzydłe dzieworódki.

Okazy podane pod powyższą nazwą w pierwszym wykazie należą do innego gatunku (patrz poprawki).

**Protolachnus bluncki* (BÖRN.)

Bydgoszcz, 18 VIII 1959, na igłach *Pinus nigra* ARNOLD — kilka bezskrzydłych dzieworódek.

Gatunek rozprzestrzeniony głównie na południu Europy w areale sosny czarnej, zawleczony wraz z rośliną do całej Europy i Ameryki Północnej. Nowy dla fauny Polski.

**Cinara brauni* BÖRN.

Bydgoszcz-Osiedle Leśne, 8 VIII 1957, na korze młodych gałązek *Pinus nigra* ARNOLD — liczne bezskrzydłe i jedna uskrzydłona dzieworódka; Bydgoszcz, 18 VIII 1959, przed kościołem ewangelickim na *Pinus nigra* ARNOLD — jedna bezskrzydła dzieworódka i larwy.

Gatunek rozsiedlony na południu Europy i w Azji Mniejszej. Nowy dla fauny Polski.

* *Cinara escherichi* (BÖRN.)

Bydgoszcz-Jachcice, 12 VIII 1957, w lesie sosnowym na korze pnia i starszych gałęzi *Pinus silvestris* L. — duża kolonia składająca się z bezskrzydłych dzieworódek i larw; Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 12 VIII 1957, na pniu *Pinus silvestris* L., ukryte pod odstającą, łuszczącą się korą i odwiedzane przez mrówki — nieliczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek znany dotąd z Austrii, Czechosłowacji i Niemiec. Nowy dla fauny Polski.

* *Stomaphis graffii* (CHOL.)

Smukała, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, u nasady pnia *Acer platanoides* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Mszyce znane dotąd z południa ZSRR i Słowacji. Z Polski dotąd nie wykazane.

Stomaphis quercus (L.)

Smukała, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, w szczelinach pnia *Acer platanoides* L. wraz z mrówkami — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek ten był wykazany z okolic Bydgoszczy w pierwszym moim wykazie. Zebrałem go wtedy z *Quercus robur* L., *Betula pubescens* EHRH. i *Alnus glutinosa* L. Ostatnia z wymienionych roślin nie była dotąd znana jako roślina żywicielska tego gatunku. Również *Acer platanoides* L. jest nową rośliną żywicielską dla *St. quercus* (L.).

* *Protrama ranunculi* (d. Gu.)

Bydgoszcz-Jachcice, 12 VIII 1957, nad brzegiem Brdy na korzeniach *Ranunculus repens* L. — kilka bezskrzydłych dzieworódek.

Gatunek rozsiedlony w całej Europie. Nowy dla fauny Polski.

Chaitophorus tremulae KOCH.

Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 12 VIII 1957, na liściach *Populus tremula* L. — dość liczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek rozsiedlony w całej Europie. U nas dość pospolity.

Chaitophorus truncatus (HAUSM.)

Bydgoszcz-Jachcice, 6 VII 1957, na liściach *Salix purpurea* L. — liczne bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

Gatunek do niedawna nie odróżniany od *Ch. salicti* (SCHRK.). Znany dotąd z Anglii, Holandii, Niemiec i Szwecji. Z Polski podawany z Warszawy, Krzyżanowie nad Nidą i Zakopanego (10).

**Trichocallis ossiannilssoni* (H.R.L.)

Frydrychowo, pow. Bydgoszcz, 14 VIII 1956, w lesie sosnowo-dębowym w pochewkach liści *Carex* sp. — kilka bezskrzydłych dzieworódek (D. HILLE RIS LAMBERS det.).

Gatunek znany dotąd z północy i zachodu Europy. Nowy dla fauny Polski.

**Pterocomma pilosum* BUCKT.

Bydgoszcz, 17 VIII 1956, w Ogrodzie Botanicznym u nasady pnia *Salix alba* L., w szczelinach kory pod przykryciem z ziemi utworzonym przez mrówki — kilka bezskrzydłych dzieworódek; Bydgoszcz, 22 VIII 1956, w Parku Ludowym na pniu *Salix alba* L. f. *pendula*, głównie w zarastających bliznach — kilka bezskrzydłych dzieworódek.

Gatunek pospolity w całej Europie Zachodniej i Środkowej. Nowy dla fauny Polski.

**Paraschizaphis caricis* (SCHOUT.)

Bydgoszcz, 8 VIII 1957, nad brzegiem Brdy u nasady liści *Carex hirta* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek znany dotąd jedynie z Europy Zachodniej i Włoch. Prawdopodobnie rozsielony w całej Europie. Nowy dla fauny Polski.

Aphis chloris KOCH

Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 19 VIII 1959, na łodydze i częściach podziemnych *Hypericum perforatum* L., odwiedzane przez mrówki — liczne larwy i nimfy.

Mszyca rozsielona w całej Europie. U nas znana z Borów Tucholskich, b. Prus Wschodnich (bez podania miejscowości) i okolic Puław.

Aphis epilobii KALT.

Bydgoszcz-Jachcice, 19 VIII 1959, na końcach pędów *Epilobium parviflorum* SCHREB., powodując ich wichrowacenie — bezskrzydłe dzieworódki (H. L. G. STROYAN det.).

Mszyce te odpowiadają całkowicie gatunkowi *Aphis despecta* WALK. sensu BÖRN. Gatunek ten uważany jest jednak obecnie za synonim *A. epilobii* KALT. (= *A. praeterita* WALK. sensu BÖRN.). Jednakże problem ten jest bardziej skomplikowany, gdyż okazało się, że *A. grossulariae* KALT. migruje fakultatywnie na *Epilobium* spp. Odróżnienie obu gatunków (*A. epilobii* KALT. i *A. grossulariae* KALT.) możliwe jest jedynie w oparciu o stopień wykształcenia guzków marginalnych. U *A. grossulariae* KALT. guzki te wykształcone są na wszyst-

kich tergitech (I—VII), podczas gdy u *A. epilobii* KALT. jedynie na pierwszym i siódmym tergicie odwłoka. Cecha ta jest jednak dość zmienna i zdaje się zależać od wielkości okazu, tak że dokładne oznaczenie okazów z *Epilobium* spp. nie jest w tej chwili możliwe.

**Aphis etiolata* STROYAN

Bydgoszcz-Jachcice, 25 VIII 1955 i 12 VIII 1957, w lesie sosnowym na korzeniach *Rumex acetosella* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki (D. HILLE RIS LAMBERS det.).

Gatunek znany dotąd jedynie z Anglii i Holandii, lecz rozmieszczony prawdopodobnie w całej Europie. Nowy dla fauny Polski.

Aphis euphorbiae KALT.

Smukała, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, na lodydze *Euphorbia cyparissias* L. — bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki.

Mszyce szeroko rozmieszczone w Europie. Z Polski notowane dotąd jedynie z Gałach, pow. Nowy Dwór, oraz z okolic Puław.

Aphis frangulae KALT.

Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 19 VIII 1959, w lesie sosnowym na końcach pędów, zwłaszcza kwiatowych *Frangula alnus* MILL. — kolonia złożona z bezskrzydłych i uskrzydłonych dzieworódek, odwiedzana przez mrówki (H. L. G. STROYAN det.).

A. frangulae KALT. uważany jest za migrujący z kruszyny na sadziec (3), jednakże data zbioru mojej kolonii wyklucza migrację. Być może, że gatunek ten migruje jedynie fakultatywnie. U nas podawany jedynie z Borów Tucholskich.

Aphis genistae Scop.

Smukała, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, w lesie sosnowym na końcach pędów *Genista tinctoria* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek rozmieszczony prawdopodobnie w całej Europie. W Polsce znany dotąd jedynie z okolic Puław.

**Aphis mirifica* (BÖRN.)

Rynkowo, pow. Bydgoszcz, 19 VIII 1959, w lesie sosnowym na lodydze i szyjce korzeniowej *Chamaenerion angustifolium* SCOP. — bardzo liczne bezskrzydłe dzieworódki, odwiedzane przez mrówki (H. L. G. STROYAN det.).

Gatunek nowy dla fauny Polski. Znany dotąd jedynie z Anglii i Turynii.

Aphis verbasci SCHRK.

Bydgoszcz-Jachcice, 19 VIII 1959, na polanie w suchym lesie sosnowym u nasady różyczki liściowej *Verbascum phlomoides* L. — bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki.

Mszyca rozsiedlona w Europie, Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie; na zachodzie Europy rzadka. U nas znana z Warszawy i Puław.

**Aphis* sp. n. (F. H. JACOB in litt.)

Bydgoszcz-Jachcice, 19 VIII 1959, na kwiatostanie *Epilobium hirsutum* L., powodując wichrowacenie — bezskrzydłe dzieworódki (H. L. G. STROYAN det.).

Gatunek ten znany jest dotąd jedynie z Anglii i zostanie wkrótce opisany przez dra F. H. JACOBA (H. L. G. STROYAN informacja listowna.).

**Aphis* sp. n. (H. R. LAMBERS in litt.)

Bydgoszcz-Jachcice, 21 VIII 1959, na piaszczystej wydmie u nasady łądzy oraz na korzeniach *Jasione montana* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki (H. L. G. STROYAN det.).

Dr H. L. G. STROYAN, któremu posłałem kilka okazów do oznaczenia, doniósł mi, że „This is the same as a species collected by HILLE RIS LAMBERS and myself in Netherlands in 1949. It is not described, and might possibly be new, but might also be something to do with *Aphis thomasi* (BÖRN.) from *Scabiosa*, or some other such species with shorthaired coxae ...”

**Brachyunguis hartigi* (H.R.L.)

Pawłówek, pow. Bydgoszcz, 16 VIII 1956, w lesie mieszanym u nasady łądzy *Centaurea rhenana* BOR. — bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki.

Gatunek szeroko rozsiedlony w Europie, dość rzadki. Nowy dla fauny Polski.

Brachyunguis judenkoi SZELEG.

Bydgoszcz-Jachcice, 9 VIII 1957, na końcach młodych pędów *Artemisia campestris* L. — liczna kolonia odwiedzana przez mrówki.

Gatunek opisany przez autora (8) na podstawie okazów z Bydgoszczy i Warszawy.

**Anuraphis subterranea* (WALK.)

Smukała, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, na korzeniach *Heracleum sibiricum* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, odwiedzane przez mrówki.

Gatunek ten jest szeroko rozmieszczony w Europie, na Zakaukaziu i w Azji Środkowej. Nowy dla fauny Polski.

* *Dysaphis bononii* (H.R.L.)

Bydgoszcz-Jacheice, 11 VIII 1956, nad brzegiem Brdy w pachwinach liści *Pastinaca sativa* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy odwiedzane przez mrówki (D. HILLE RIS LAMBERS det.).

Gatunek rozsiedlony w Europie (Anglia, Holandia, Niemcy, Austria, Włochy, Rumunia, ZSRR). Nowy dla fauny Polski.

Dysaphis crataegi (KALT.)

Bydgoszcz, 8 VIII 1957, u nasady łodygi *Anethum graveolens* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki (D. HILLE RIS LAMBERS det.); Bydgoszcz-Jacheice, 21 VIII 1959, u nasady łodygi *Apium graveolens* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy odwiedzane przez mrówki.

Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. U nas notowany z Warszawy i Puław.

Brachycaudus helichrysi (KALT.)

Bydgoszcz-Jacheice, 21 VII 1956, na liściach *Achillea millefolium* L. — jedna bezskrzydła dzieworódka.

Gatunek kosmopolityczny, pochodzący z Eurazji i zawleczony do innych części świata na skutek działalności człowieka. Z Polski wykazany z okolic Warszawy.

* *Holcaphis frequens* (WALK.)

Bydgoszcz, 8 VIII 1957, na *Agropyron repens* L., w rurkowato zwiniętych liściach — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek pospolity w całej Europie. Nowy dla fauny Polski.

Hyadaphis polonica SZELEG.

Bydgoszcz-Jacheice, 19 VIII 1955, w lesie sosnowym na podziemnych częściach(?) *Carum carvi* L.

Gatunek znany wyłącznie z okolic Bydgoszczy.

* *Hyadaphis tataricae* (AIZENB.)

Bydgoszcz-Bielawki, 18 VIII 1959, na końcach pędów *Lonicera tatarica* L., zwijając liście w dół wzdłuż żyłki głównej — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek niemigrujący, znany dotąd jedynie z Europy Wschodniej (okolice Moskwy, Ukraina). Nowy dla fauny Polski.

Myzus (Nectarosiphum) ligustri (MOSLEY)

Bydgoszcz, 15 VIII 1960, na ementarzu katolickim na liściach *Ligustrum vulgare* L. — nieliczne bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek rozsiedlony w całej Europie. Z Polski notowany z okolic Warszawy.

* *Xenomyzus corticis* AIZENB.(Syn.: *Acanthulipes carpathicus* KNECHT. & MANOL.)

Oplawiec, pow. Bydgoszcz, 20 VIII 1959, na korze gałęzi *Lonicera xylosteum* L., odwiedzane przez mrówki.

Gatunek uważany do niedawna za alpejski. Znany z ZSRR (Łotwa i okolice Moskwy), Karpat (Rumunia) i Alp (Szwajcaria, Austria). Nowy dla fauny Polski.

Dactynotus achilleae (KOCH)

Bydgoszcz-Jacheice, 12 VIII 1957, nad Brdą na lodydze i przyziemnych liściach *Achillea millefolium* L.

Gatunek znany dotąd z Europy Zachodniej i Bułgarii. U nas notowany dotychczas jedynie z Suwalszczyzny.

* *Dactynotus (Uromelan) similis* H.R.L.

Okazy należące do tego gatunku zostały na skutek pomyłki w numeracji próbek błędnie zaetykietowane i dlatego nie mogę podać dokładnych danych. Znalazłem je w lesie sosnowym na Jacheicach na końcach pędów *Erigeron acer* L.

Gatunek nowy dla fauny Polski. Znany dotąd ze Szwecji, Francji, Holandii, Szwajcarii, Austrii i Niemiec.

Macrosiphoniella tapuskae (HOTT. & FRIS.)

Bydgoszcz-Jacheice, 21 VII 1956, w lesie sosnowym na liściach *Achillea millefolium* L. — jedna bezskrzydła dzieworódka.

Gatunek rozsiedlony w Ameryce Północnej i Europie. Z Polski notowany dotąd jedynie z Suwalszczyzny.

*

*

*

POPRAWKI DO CZĘŚCI PIERWSZEJ

Nr 4 — Ukazanie się pracy ZWÖLFERA (11) umożliwiło mi ściśle oznaczenie gatunków z rodzaju *Anoecia* KOCH, które w pierwszej części oznaczone zostały jako *A. corni* (F.), s. l. Po sprawdzeniu tych materiałów okazało się, że należą one do trzech gatunków. Do gatunku *A. corni* (F.) sensu BÖRN. należą jedynie okazy zebrane 21 VIII 1956 na korzeniach *Poa nemoralis* L. Obecnie dodać mogę następujące stanowisko tego gatunku: Bydgoszcz-Jacheice, 8 VIII 1957, na korzeniach *Dactylis glomerata* L. i *Agrostis* sp.

Nr 13 — Zebranie materiału porównawczego z *Pinus nigra* ARNOLD i *P. silvestris* L. pozwoliło na zrewidowanie oznaczeń zebranych w Bydgoszczy

mszyc z *Pinus montana* MILL. Pod względem morfologicznym są one bardziej zbliżone do *Protolachnus bluncki* (BÖRN.) niż do *P. agilis* (KALT.). Czy są one jednak z tym gatunkiem identyczne, jak przyjmuje OSSIANNILSSON (4), trudno na razie rozstrzygnąć.

Nr 32 i 33 — Są to formy tego samego gatunku, którego prawidłowa nazwa brzmi *Chaitophorus populeti* (PANZ.).

Nr 37 i 39 — Podobnie jak wyżej. Prawidłowa nazwa tego gatunku brzmi *Chaitophorus populi-albae* (B. de F.).

Nr 50 — Nazwa *Calaphis betulicola* auct. stosowana była dla dwu różnych gatunków [H. L. G. STROYAN (7)]. Po sprawdzeniu mego materiału okazało się, że należy on do *Calaphis basalis* (STROYAN).

Nr 63 — Okazy te, oznaczone prowizorycznie jako *Iziphyta austriaca* BÖRN.(?), należą w rzeczywistości do gatunku zbliżonego lub zgoła identycznego z *Iziphyta bufo* (HALIDAY), o czym doniósł mi listownie dr D. HILLE RIS LAMBERS, któremu posłałem je do sprawdzenia.

Nr 65 — Zebrany materiał stanowi mieszaninę kilku gatunków. Do *P. populeum* (KALT.) należą jedynie okazy zebrane w Smukale, pow. Bydgoszcz, 18 VIII 1956 na *Populus italica* MNCH. Do stanowiska tego mogą dodać obecnie następujące: Bydgoszcz, 15 VIII 1960, na korze młodych gałązek *Populus italica* MNCH. — liczne bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki.

Nr 66 — *P. morio* H.R.L. jest synonimem *P. jacksoni* THEOB.

Nr 87 — Okazy podane pod nazwą *M. teriolana dimidiata* BÖRN. należą do gatunku *M. fasciata* d. GU., którego synonimem jest nazwa BÖRNERA (D. HILLE RIS LAMBERS in litt.).

PIŚMIENNICTWO

1. AIZENBERG E. E. O novych rodach i vidach tlej. Bull. Stat. Biol. Bolch., Bolchevo, 7-8, 1935, pp. 151-160.
2. BÖRNER C. Neue europäische Blattlausarten. Selbsverlag, Naumburg, 1950, pp. 1-19.
3. BÖRNER C. Europae centralis Aphides. Mitt. Thür. bot. ges., Weimar, 3, 1952, pp. 1-484.
4. OSSIANNILSSON F. Contribution to the knowledge of Swedish Aphids. I. Descriptions of some apparently undescribed forms. Kungl. Lantbrukshögskolan Ann., Uppsala, 25, 1959, pp. 1-46.
5. REMAUDIÈRE G. *Aphidoidea*, Faune terrestre et d'eau douce des Pyrénées orientales. Montpellier, 2, 1959, pp. 1-64.
6. STROYAN H. L. G. Three new species of British Aphids. Proc. R. ent. Soc. Lond., ser. B, London, 21, 1952, pp. 117-130.
7. STROYAN H. L. G. Further additions to the British Aphid fauna. Trans. R. ent. Soc. Lond., London, 109, 1957, pp. 311-359.
8. SZELEGIEWICZ H. Zwei neue Blattlausarten (*Homoptera*, *Aphididae*) aus Polen. Ann. zool., Warszawa, 18, 1958, pp. 1-10.
9. SZELEGIEWICZ H. Mszyce (*Homoptera*, *Aphidina*) jako szkodniki lasu. Pol. Pismo ent. B, Wrocław, 3-4 (15-16), 1959, pp. 177-182.

10. SZELEGIEWICZ H. Die polnischen Arten der Gattung *Chaitophorus* KOCH s. lat. (Homoptera, Aphididae). Ann. zool., Warszawa, 19, 1961, pp. 229—351.
11. ZWÖLFER H. Zur Systematik, Biologie und Ökologie unterirdisch lebender Aphiden (Homoptera, Aphidoidea). Teil I. *Anoeciinae*. Zeitschr. f. angew. Ent., Berlin-Hamburg, 40, 1957, pp. 182—221.

РЕЗЮМЕ

В настоящей работе рассматриваются дальнейшие материалы тлей из окрестностей Быдгощи, собранные автором в 1957—1960 гг. Эти материалы содержат 44 видов, из которых 20 было до сих пор неизвестных из Польши. Таким образом количество изученных видов тлей увеличивается для окрестностей Быдгощи до 187. Кроме того в этой работе даны на страницы 9—10 польского текста и на странице 11—12 немецкого резюме поправки и дополнения к первой части изданной в 1958 году.

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Arbeit bespricht weiteres Blattlausmaterial aus der Umgebung von Bydgoszcz, das vom Verfasser in den Jahren 1957—1960 eingesammelt wurde. Das Material enthielt 44 Arten, von denen 20 für Polen neu sind. Die gesamte Zahl der in der Umgebung von Bydgoszcz gefundenen Arten beträgt somit 187. Ausserdem werden folgende Berichtigungen und Ergänzungen zum ersten Teil dieser Arbeit (1958) gemacht:

Nr. 4 — Eine exakte Bestimmung der von BÖRNER (1950) errichteten Arten der Gattung *Anoecia* KOCH war mir vor der Erscheinung der Arbeit von ZWÖLFER (1957) nicht möglich. Nach der Überprüfung meines Materials stellte sich heraus, dass zur *Anoecia corni* (F.) sensu BÖRN. nur die am 21. VIII. 1956 an den Wurzeln von *Poa nemoralis* L. gesammelten Tiere gehören. Jetzt kann ich ein weiteres Fund hinzufügen: Bydgoszcz-Jachcice, 8. VIII. 1957, an den Wurzeln von *Dactylis glomerata* L. und *Agrostis* sp.

Nr. 13 — Nachdem ich Vergleichsmaterial von *Protolachnus*-Arten von *Pinus nigra* ARNOLD und *Pinus silvestris* L. untersucht habe, konnte ich feststellen, dass meine Tiere von *Pinus montana* MILL. fehlbestimmt waren. Morphologisch stehen sie näher *P. bluncki* (BÖRN.) als *P. agilis* (KALT.). Ob sie aber der ersten Art einfach zugezählt werden können, wie OSSIANNILSSON (1959) es tut, kann erst nach sauberen Untersuchungen entschieden werden.

Nr. 32 und 33 — Es handelt sich um dieselbe Art, die *Chaitophorus populeti* (PANZ.) heissen soll.

Nr. 37 und 39 — Wie oben. Die Art muss *Chaitophorus populi-albae* (B. de F.) heissen.

Nr. 50 — Der Name *Calaphis betulicola* auct. wurde für zwei verschiedene Arten gebraucht (STROYAN, 1957). Meine Tiere gehören der Art *C. basalis* (STROYAN) und nicht *C. betulicola* (KALT.) wie ich angegeben habe.

Nr. 63 — Die Tiere, die ich provisorisch als *Iziphyia austriaca* BÖRN. bestimmt habe, gehören tatsächlich zu einer Art, die *I. bufo* (HALIDAY) sehr nahe steht oder sogar mit ihr identisch ist (D. HILLE RIS LAMBERS — briefliche Mitteilung).

Nr. 65 — Mein Material besteht aus mehreren Arten. Zur *P. populeum* (KALT.) gehören nur Tiere, die ich in Smukała, Kreis Bydgoszcz am 18. VIII. 1956 an *Populus italica* MNCH. gefunden habe. Ein weiterer Fund stammt aus der Stadt Bydgoszcz und wurde am 15. VIII. 1960 ebenfalls an *P. italica* MNCH. gesammelt.

Nr. 66 — *P. morio* H.R.L. ist mit *P. jacksoni* THEOB. synonym.

Nr. 87 — Die Art *M. dimidiata* BÖRN., die später von BÖRNER (1952) als Unterart zur *M. teriolana* H.R.L. gestellt wurde ist nach D. HILLE RIS LAMBERS (briefliche Mitteilung) mit *M. fasciata* d. GU. synonym. Meine Tiere, die Dr. D. HILLE RIS LAMBERS untersuchte, sind typische *M. fasciata* d. GU.

Redaktor pracy — mgr S. M. Klimaszewski

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa 1961

Nakład 1550+100 egz. Ark. wyd. 0,75, druk. 0,75. Papier druk. sat. kl. III, 80 g B1. Cena zł 6.—

Nr zam. 94/61 — T-7 — Wrocławska Drukarnia Naukowa

<http://rcin.org.pl>